

ספר רוח אליהו

מאמרי חכמה ומוסר
מסודרים לפי מועדי השנה
משיחותיו של
רבינו שר התורה מרן הגאון הגדול
רבי אליהו שוויי זצוק"ל
ראש ישיבת פילאדעלפיא

מועדים א

אלול • ימים נוראים • סוכות

עיה"ת ליקוואוד יצ"ו
אלול תשפ"ו לפ"ק

עורך אחראי
הרב קלמן אברהם דויטש

עורך
הרב יצחק מנחם גוטמן

כל זכויות שמורות להמו"ל
© All Rights Reserved

לכל עניני הספר:
732.367.9767

The publication of this
volume was made possible
through a grant from
Yeshivas Kesser Yonah,
Chicago

עימוד ועיצוב
כריכה והדפסה ע"י:

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא
publish@alehzayis.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

דברים אחרים

מה נכבד היום, יום זה קוינוהו מצאנו ראינו, בהגלות נגלות כרך נוסף של מאמרי חכמה ומוסר, שנשמעו מפי רבינו שר התורה מרן הגאון הגדול רבי אליהו שוויי זצוק"ל, ראש ישיבת פילאדלפיה, חלק ראשון על המועדים, מערכות שלימות בדרכי עבודת השי"ת ויראתו, מלאים זיו ומפיקים נוגה על חובת האדם בזמנים המקודשים והעבודה המיוחדת הנדרשת במעגל השנה.

רבינו זצ"ל אמר פעם בשם החידושי הרי"ם זצוק"ל שהיה אומר לחסידיו: "מ'דארף לעבן מיט די צייט" [=צריכים לחיות עם הזמן], והסביר להם כוונתו, שיש לחיות עם פרשת השבוע, והוסיף רבינו שדברים אלו מחייבים גם לחיות עם מועדי וזמני השנה, וכן עם התקופה שבה אנו חיים והמאורעות המתרחשות בה (ראה פרשת אחרי מות מאמר פד).

בסייעתא דשמיא זכינו בחלקים הקודמים שיצאו לאור על התורה, לאורו והדרכתו הבהירה של רבינו זצ"ל איך לחיות עם הפרשה, וכעת זוכים אנו בעזרתו ית' לקבל לקח מוסרו כיצד לחיות עם זמני המועדים, על מנת להתעלות על ידם בדרך ה' ותורתו.

השיחות המופיעות בחלק זה, רובם ככולם, חדשות הן, שלא ראו אור בספרים על התורה, ואף אותם יסודות ועיקרים שכבר נזכרו בשיחות על פרשיות התורה – כי היו הדברים שגורים על לשונו והיה מרבה לחזור עליהם שוב ושוב – באו כאן בסגנון שונה, כפי שאמרם בעתם ובזמנם, בהקשר לעבודת המועדים.

חלק מהדברים כבר הופיעו בשעתו בקונטרס מעט הכמות ורב האיכות, 'שיחות אלול ועשי"ת', שזכינו להוציא לאור באלול תשס"ט, בשנת האבל לפטירת רבינו זצ"ל, ובחסדי ה' נתקבל בחיבה יתירה אצל הציבור הרחב, ונהפך למאיר דרכם של בני עליה רבים בעבודת הימים הנחמדים האלה. כעת באו אף שיחות אלו על מקומם בחיבור זה – מלבד קצתם שהופיעו כבר בספר דברים – דבר דיבור על אופניו, בתוספת מרובה על העיקר, ופנים חדשות באו לכאן בהצעת הדברים בשלימותם.

כמעשינו בראשונה בחלקים על התורה, ערכנו את הדברים בעיקר מאוצר גדול של קלטות ממאות שיחות ומאמרים שהשמיע לפני תלמידים מקשיבים, בין כותלי הישיבה הקדושה ומחוצה לה. אמנם לאשר כי דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, פעמים באו בארוכה ופעמים בקצרה, השתדלנו לשלב את הדברים בחדא מחתא, כדי שיהיה דבר נאה ושלם לתועלת המעיינים.

רוח אליהו

בנוסף להקלטות, היו בידו הרבה העתקות מכתבי תלמידים מתקופות שונות, ממה שרשמו לעצמם בעת לימודם בישיבה. כתבים אלו נכתבו על ידי תלמידים שידעו וטרחו לדייק בשמועתם, וגם השתדלו לעמוד על תוכנם מדברי רבינו זצ"ל במקומות אחרים. אך בכל זאת, למרות המאמץ הרב למסור דברים כהוייתן, היות שלא נעתקו מלשונו ממש, ועל פי רוב לא נכתבו בשעת השיחה אלא לאחר זמן, מובן מאליו שמאמרים אילו הינם פחות מוסמכים מהמאמרים שנערכו מהקלטות. לכן, ראינו לנכון לציין בכל מאמר שנערך מתוך כתבי התלמידים שכן הוא, כדי שידע הקורא שדברים אלו לא נכתבו מכלי ראשון.

בחרדת קודש ניגשנו אל המלאכה, בידענו שכל דברי רבינו זצ"ל נאמרו בעמקות ובדייקנות, ומפאת כן לא חסכנו כל עמל ויגיעה לירד לעומקן של הדברים, ולעבור עליהם פעמים רבות, ניפוי אחר ניפוי, כדי להעמידם על דקדוקם הראוי. עם זאת, למרות יגיעתינו העצומה, יתכן שמחמת עומק המושג וקוצר המשיג לא ירדנו בכל מקום לסוף דעתו הרחבה, ואתנו תלין משוגתינו.

אין די מילים בפנינו להביע את גודל הכרת הטוב שהננו מחוייבים להעורך, הרב יצחק מנחם גוטמן שליט"א, שעשה מלאכתו במומחיות נפלאה, וטרח ועמל לילות כימים ממש, במסירות אמיתית, להעתיק את הדברים בנאמנות, ולחזור ולדון על כל מילה ומילה, כדי שיצאו הדברים מזוקקים שבעתיים, ולמרות ההבדל ההכרחי שיש בין צורת מסירת הדברים בעל פה לצורת כתיבתם והעלאתם עלי ספר, חפץ ה' בידו הצליח – כפי שגם נוכחנו בכרכים הקודמים – להעביר את הדברים באופן שניתן להרגיש כאילו בעל השמועה עומד לפנינו.

כאן אתנו המקום להודות לווד התלמידים שתרמו מזמנם וכוחותם לסייע במלאכתנו מלאכת הקודש, לעבור על תוכן המאמרים, להעיר ולתקן, וגם להספיק עצה ותושיה. יתברכו כולם מן השמים בכל הברכות, ויזכו להמשיך להרבות כבוד שמים ולזכות את הרבים.

בשחזור רבינו מליקוואוד לאחר הימים הנוראים הראשון בצל מרן הגאון רבי אהרן זצוק"ל, פגש את רבו משיבת תורה ודעת, הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל, שביקש ממנו לחזור לפניו מקצת מתוכן שיחותיו של ראש הישיבה הג"ר אהרן זצ"ל. לימים התבטא רבינו כי לאמיתו של דבר הרגיש שזה דבר בלתי אפשרי, למסור הדברים בעל פה, מפני שיותר ממה ששמעו, ראו – "מעור ווי מיר האבן געהערט, האבן מיר געזעהן".

ראויים הדברים למי שאמרם, כי כן ניתן להמליץ גם על רבינו זצ"ל בעניני המועדים – ובמיוחד כלפי עבודת הימים הנוראים – שאינו דומה שמיצה לראיה, "מעור ווי מיר האבן געהערט, האבן מיר געזעהן". אולם אף על פי כן, למרות שדרגת עבודתו ויראתו

היתה מרוממת למעלה מעלה מאחיזת התלמידים, היה רב כוחו להעלות את הסובבים אותו לנגוע באפס קצהו, שגם הם 'יחיו עם הזמנים' כיאה וכראוי, ותקוותינו איתנה שגם עתה יתעלו ההוגים בספריו ויתרוממו בדרך העולה בית ה'.

ובצאתנו מן הקודש תפילתנו שטוחה לפני שוכן מרומים, שעל ידי העלאת דברי רבינו זצ"ל עלי ספר, ישוב יעיר רוחו עלינו התלמידים, ועל כל ציבור מבקשי ה', להאיר עינינו בעבודתו ויראתו ית', עד אשר נזכה לראות בגילוי כבוד ה' בביאת גואל צדק במהרה.

בשם המערכת

קלמן אברהם דויטש

תוכן הענינים

חודש אלול

מאמר א' סגולת הימים יז

ימי רחמים ורצון ♦ לוחות שניות ♦ סגולת הזמן ♦ כח העמל והיגיעה בתורה ♦ תורה שבעל פה ♦ חיי עולם נטע בתוכינו ♦ הויה חדשה ♦ לנצל כל רגע ♦ בעת רצון יכולים לפעול הכל ♦ המנצל כל רגע משיג כל מה ששייך להשיג

מאמר ב' חרדת משפט לא

להקדים להתייבב לדין ♦ פחד יום הדין ♦ חומר החטא – המרת פי ה' ♦ עומק הדין עד היכן מגיע ♦ בקדושתו לא יאמין ♦ אפילו איוב למד עומק הדין מאבות העולם ♦ את הכל יביא האלקים במשפט ♦ מאזני משפט ♦ החטא ועונשו ♦ דרך ההתעוררות לפני ר"ה

מאמר ג' משפט ללא ויתור נ

יראת העונש ♦ עומק הדין ♦ רחמנות הטפשים ♦ מלך במשפט ♦ במשפט לא שייך ויתור ♦ עצם מציאות הבריאה מנוגדת לויתור ♦ אי-הויתור הוא חסד ורחמים ♦ משפט עצמי

מאמר ד' קירוב אימת הדין לחושי הנפש ס

מטרת יום הדין – קבלת עול מלכות שמים כל השנה ♦ אריה שאג מי לא יירא ♦ מדוע יראת שמים אינה טבעית ♦ היראה נתונה לבחירת האדם ♦ התבוננות והשבה ללב ♦ ראיית יד ה' ושימת לב ♦ התעוררות ללימוד מוסר ♦ טהרת המחשבה

מאמר ה' ימי התקרבות לה' עב

הכרת רוממות ה' וחומר החטא ♦ התקרבות פנימית לה' ולתורתו ♦ דביקות ללא מגע חטא ♦ עסק התורה ♦ עבודת התפילה ♦ חשבון הנפש

מאמר ו' לא יהיה עוד מזכיר עון פד

להקדים לצאת לקראת המלך ♦ להיזהר מכל מזכרת עון ♦ כל חטא הוא חסרון במלכות שמים ♦ זהירות מחשש רחוק של חטא בשוגג ♦ באשר הוא שם

רוח אליהו

צא

מאמר ז' הדבק במדותיו

התקרבות לה' ♦ דביקות במדותיו ♦ לא המדרש עיקר אלא המעשה ♦ שינוי ההסתכלות ♦ בין צדיק לרשע ♦ הכרת גדלות האדם ♦ לכבד הנבראים כולם ♦ יחד שבטי ישראל ♦ תיקון המדות כלפי אדם אחד

צט

מאמר ח' חסד ורחמים לאחר החטא

רחמים שלאחר החטא ♦ 'מי אל כמוך נושא עון' ♦ להעביר על מדותיו ♦ איבוד המלוכה בגלל הקפדה ♦ אושר הנעלבים ♦ "נאך אביסעלע" ♦ 'אל תיפרד מהגיית חכמה ומוסר'

ראש השנה

קט

מאמר ט' תמליכוני עליכם

קרבן לה' ♦ 'היום הרת עולם - היום יעמיד במשפט' ♦ 'בעבור זאת נבראתי' ♦ 'להכירו' ♦ 'ליראה מלפניו' ♦ 'למשול בגוף וכל תולדותיו' ♦ 'בריותיך אנחנו' ♦ 'כאילו עקדתם עצמכם' ♦ מי יחיה

קיט

מאמר י' הכרת השכל ושעבוד הגוף

בואו ונחדש המלוכה ♦ מראש השנה לראש השנה ♦ אין עוד מלבדו ♦ בושת פנים ♦ ממשלת השכל על הגוף ♦ המלכה אמיתית - לא מן השפה ולחוץ ♦ קבלת עול ♦ 'בטל רצונך מפני רצונו' ♦ 'אמרו לפני זכרונות' ♦ חרדת השופר

קלב

מאמר י"א שלימות היחוד - אמונת ההשגחה

עיקרי הדת ♦ שופרות, זכרונות, ואחר כך מלכיות ♦ הכרת ההשגחה ♦ שיר של יום ♦ 'אשרי העם יודעי תרועה' ♦ הגילוי הנשגב של מעמד הר סיני ♦ שלימות ה'מלכיות' באמצעות 'זכרונות ושופרות'

קמ

מאמר י"ב הכנעת העצמיות והכרת הבורא

"זיך אויספוצן פארן מלך" ♦ להתנקות מן הגאווה ♦ הכנעה המחוייבת מדרכי התשובה ♦ הכרת חסדי ה' וחיוב העבודה המסתעפת ♦ 'הגדולה שבטובות' ♦ הגאווה מביאה לכפור בחסדי הבורא ♦ מעלתם של ישראל שהם 'בעלי חובות' ♦ אורי בראש השנה ♦ קבלת הטובה תלויה בהכרתה

מאמר י"ג **קבלת עול תורה - אמונת חכמים**

קנג

עול מלכות שמים כולל עול תורה ♦ "בלייבן ביי לערנען" ♦ אסיפת זקנים ♦ מסורת התורה ♦ זכות עקידת יצחק - אמונת חכמים ♦ אמונת חכמים גם כשלא מבינים ♦ קירוב הגאולה

מאמר י"ד **הסתכלות כלפי מעלה - זכירת ה'**

קסא

"טראכטן וועגן דעם רבונו של עולם" ♦ אושר הדביקות ♦ זכור ואל תשכח ♦ לזכור את ה' בעת הלימוד ♦ הנהגות המחוייבות מן הזכירה ♦ מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד

מאמר ט"ו **מלכיות זכרונות ושופרות**

קסט

'שנה יוצאת ושנה נכנסת' ♦ התחדשות הבריאה והאדם ♦ הכרת תלותינו בהקב"ה והיראה הנוצרת מכך ♦ המלכת ה' - ביטול כוחו של עמלק ♦ להלהיב אחרים לעבודת ה' ♦ זכור אזכרנו עוד ♦ קבלת התורה מחדש

מאמר ט"ז **לשמוע קול שופר**

קעט

הכרת המציאות כפי שהיא ♦ כל אחד לפי מה שהוא ♦ מעשי האדם מוכיחים עליו ♦ חשבון פשוט ♦ "א גוטע דערהער" ♦ "דערהערן דעם קול שופר"

מאמר י"ז **עקידת יצחק לזרעו תזכור**

קפט

'יהיו תוקעים לפני בקרן איל ואושיעים' ♦ אני בתומי אלך ♦ כאילו אינו בעל בחירה כלל ♦ תקיעת שופר לעורר כח זה בקרבנו ♦ 'כאילו עקדתם עצמכם לפני'

מאמר י"ח **מסירות נפש לתורה ומצוות**

קצו

ה' יראה ♦ פנימיות הנפש הישראלית נמשכת אחר רצון ה' ♦ מסירות נפש ♦ מכח האבות ♦ מסירות נפש שלנו המשך מעשה העקידה ♦ מן הכח אל הפועל ♦ הכרת זכות וכח האבות שבידינו

מאמר י"ט **ראש השנה שחל בשבת**

רד

תקיעת שופר בגדר קרבן ♦ הויתור על סגולת השופר למען כבודו ית' הוא בעצמו זכות ♦ יום השבת נעשה סניגור ♦ השבת מחזירה את ההכרה שהתכלית הוא העולם הבא ♦ באמצעות ישראל השבת מוציאה פירותיה ♦ מנוחה שלמה ♦ פרי השבוע - השבת ♦ שתי שבתות

עשרת ימי תשובה

מאמר כ' קראוהו בהיותו קרוב

רטו

קראוהו בהיותו קרוב ♦ קירבת ה' מחייבת לשוב ♦ סיוע נפלא שמוכרחים לנצלו ♦ הארת אני ה' ♦ הכרת טובתו ית' מחייבת להתעלות ♦ חיים ברצונו – קירבת אלקים

מאמר כ"א תועלת ההתקרבות

רכח

קירבת הדין – הכרת השייכות ♦ עשרה ימים ♦ 'נעשה לו כהיתר' ♦ מעשי למלך ♦ הכרת גדלות הבורא ♦ תשובה אמיתית – ביטול ה'נעשה לו כהיתר' ♦ בושח וכלימה

מאמר כ"ב תשובה תפילה וצדקה

רלו

העוונות הם מסך המבדיל ♦ רק אחרי התשובה מועילים תפילה וצדקה ♦ הארת המצוות וההתקרבות לה' ♦ לפני התשובה הכל נעול

מאמר כ"ג שובה ישראל - כי כשלת בעוונריך

רמא

עונש בית הסוהר ♦ הכרת החיים והטוב מחד וכשלון החטא מאידך ♦ הכנעה המחוייבת מדרך התשובה ♦ סכנת ההידרדרות ♦ בואו חשבון

מאמר כ"ד יעזוב רשע דרכו

רמח

חָדְלוּ הָרָע ♦ עזיבת החטא והסיבה המביאתו ♦ מה יעשה הבן שלא יחטא ♦ אי אפשר לשוב באותו דרך ♦ דיעות ומדות רעות הם דרך לחטא ♦ הארת ראש השנה ♦ עבודת הימים האלה

מאמר כ"ה כוחו של הרהור תשובה אמיתי

רס

שמא הרהר תשובה בלבו ♦ זך וישר אתה' ♦ ע"י הרהור תשובה אמיתי אפשר לצאת מכל מצב ♦ מהמושחת הכי גדול לבן עולם הבא ♦ הנקודה הפנימית בטהרתה עומדת ♦ אוי לי שהכעסתי את בוראי ♦ כוחו של מקום קדוש

מאמר כ"ו תשובה על מדריגות

רעא

ראובן פתח בתשובה תחילה ♦ לשוב על ירידה מהמדריגה ♦ מדריגת בני ישיבה ♦ לעקור דיעות רעות ומדות רעות ♦ "זיך אוועק-שטעלן העכער" ♦ לרומם את מדריגת לימוד התורה

מאמר כ"ז לשוב ממוקשי מות - מבטלי ההתקרבות

רפ

מצות התשובה קרובה וקלה ♦ לשוב אל עצמו ♦ קירבת עשרת ימי תשובה ♦ לסור ממוקשי מות - מדברים המבטלים את ההתקרבות ♦ להתרחק מן הגאווה ♦ ד' כתות שאין מקבלים פני השכינה ♦ כת ליצנים ♦ כת שקרנים ♦ מספרי לשון הרע ♦ שונאי השם

מאמר כ"ח לישתף נפשיה בהדי ציבורא

רצג

יחיד וציבור ♦ מעלת הציבור שבידינו ♦ "זיין א כלל מענטש" ♦ לתת לציבור בכלליותו ♦ להיות מזכה הרבים ולא מחטיאם ♦ שלא להטות את הזולת מדרך טובה לרעה ♦ למחות באחרים ולא להניחם בכשלונם ♦ להיטיב עם הזולת ברוחניות ♦ להוכיח גם כשנראה שלא יועיל ♦ תוצאות נצחיות ממניעת התוכחה ♦ השפעה חיובית על הציבור

יום הכיפורים

מאמר כ"ט אושר כפרת וטהרת יום הכיפורים

שט

לפני ה' ממש ♦ התנוצצות התשובה במעמקי הלב ♦ הסרת טמטום הלב ופגמי הנשמה ♦ כרחם אב על בנים ♦ עיסוקו של הקב"ה עמנו מגדיל את חיבתו אלינו ♦ לא לדחות את ההתעוררות

מאמר ל' לה' אלקינו הרחמים

שיז

'אתה חסת על הקיקיון' ♦ עומק רחמיו של הקב"ה ♦ רחמנות על מי שמתגשם ומאבד כל עמלו ♦ להשקיע עמל בהכרת הבורא ועבודת ה'

מאמר ל"א התרחקות מזוהמת הרחוב

שכד

קבלת החיים מחדש ♦ קריאת פרשת העריות במנחה ♦ זהירות מהשפעת הרחוב ♦ להתרחק מכל דבר שקשור לערוה ♦ להיזהר מבילוי ואיבוד זמן ♦ בריאות וחולי המחשבה ♦ זהירות יתירה בימי בין הזמנים

מאמר ל"ב הכניסה לפני ולפנים בכח השלימות בין אדם לחבירו

שלג

דביקות מוחלטת בה' ♦ חזרה למקור ♦ התכללות בכלל ישראל ♦ כניסת הכהן גדול לפני ולפנים ♦ עובדא דאהרן ♦ שלימות בין אדם לחבירו ♦ התפילה בזמן הזה ♦ גמילות חסדים

רוח אליהו

מאמר ל"ג **שמירת הטהרה וההתחדשות** שמ

קבלה אחת ♦ כיצד משמרים את טהרת יום הכיפורים? ♦ זמני טהרה והתחדשות
במשך השנה ♦ עיתות התפילה מדי יום ♦ ימי השבתות

מאמר ל"ד **השגת מעלת התמימות** שמח

זכות המילה ♦ מדריגת התמימות והשלימות ♦ השפעה על הסביבה

מאמר ל"ה **קבלת מוסר ותוכחה** שנג

הרימו מכשול מדרך עמי ♦ שנאת התוכחה ♦ מאפילה לאור גדול ♦ סדרי וגדרי
הישיבה ♦ לימוד מוסר

חג הסוכות

מאמר ל"ו **ענני הכבוד - הארת פנים יתירה בעת החושך** שסא

למען ידעו - כי בסוכות הושבתי ♦ ענני הכבוד קודם ולאחר החטא ♦ קירבה וחיבה
יתירה ♦ מדת הרחמים לאחר שיחטא האדם ♦ הארה בתוך החושך וההסתר ♦ פנים
בפנים

מאמר ל"ז **צא מדירת קבע** שעג

השלוש רגלים - כוחות רוחניים ♦ על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו ♦ שינוי הדרך ♦
היבדלות מן העמים

מאמר ל"ח **שמחת האסיף על ידי הסוכה** שפ

חג הסוכות הוא זמן שמחתנו ♦ אודך כי עניתני ♦ הכרת חסדי ה' בשלילת הצרות ♦
על ידי הברכות מקבלים את הנאת החסדים ♦ הנאה יתירה אף מקב חרובים ♦ מתוך
ההעדר מכירים גודל הטבת ה' ♦ הישיבה בדירת עראי מביאה את השמחה וההנאה ♦
בכח מצות סוכה מקבלים הכל ונהנים ממנו

מאמר ל"ט **הגנת הסוכה והד' מינים** שצ

הכרת ההשגחה ♦ הכרת כניעת הבריאה בפני ההולך ישר ♦ שמירה יתירה אחרי יום
כיפור ♦ קדושת בית המקדש

מאמר מ' **התחברות לכלל ישראל והליכה בדרכי אבות**

שצח

התחברות אל הכלל ♦ שימור ההארה ♦ התבוננות בדרכי האבות והכוחות שקיבלנו מהם ♦ 'לא שבט לוי בלבד'

מאמר מ"א **שמירת האוצרות**

תה

ישיבה בסתר ♦ כניעה ושפלות ♦ שמחת בית השואבה - ביטול מוחלט לפני ה'

מאמר מ"ב **חג הסוכות - חגו ושמחתו של הקב"ה**

תיב

השתתפות בשמחת הזולת ♦ חג ה' ♦ שמחת בית השואבה ♦ הכרת התכלית הנרצה

אלול

חודש אלול

מאמר א'

סגולת הימים

ימי רחמים ורצון

כתב הטור בתחילת הלכות ראש השנה (או"ח סי' תקפא):

תניא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו) בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה (שמות כד, יב) עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה אותו היום באותו שופר, שנאמר (תהלים מז, ו) עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר.

זאת אומרת, בגלל שאותה תקיעה היתה פעולה של זהירות, להזהיר את ישראל שלא יבואו חלילה לידי חטא, היתה כל כך חביבה אצל הקב"ה, עד שעל ידה נתעלה, והודות לכך נתרצה להם לישראל.

וההסבר לכך נראה, כפי מה שכתב רבינו יונה (שערי תשובה שער ג אות ז) לבאר מאמר חז"ל (במדבר יד, ד) חביבין דברי סופרים מיינה של תורה – 'כי יראת ה' היא יסוד המצוות, שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך, ובזה ירצה ה' את ברואיו, כמו שנאמר (תהלים קמז, יא) רוצה ה' את יראיו, ותקנות חכמים וגדריהם הם יסוד לדרך היראה, גדר והרחקה פן תגע יד אדם באיסור התורה, על כן חביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה'.

לכן, מכיון שהתקיעה אז היתה תקיעה של זהירות והרחקה הנובעת מיראת שמים, נתעלה הקב"ה על ידה והתקרב לישראל, כי בזה הוא רוצה את ברואיו, ומכח זה נעשו ימים אלו ימי רצון והתקרבות.

על כך נאמר עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, כפי שמבאר הב"ח (שם) שתחילת הכתוב עולה על תקיעת שופר של ראש השנה, יום תרועה (במדבר כט, א), שבו מתעלה הקב"ה, והמשך הכתוב, ה' בקול שופר, שמיותר לכאורה, נדרש על אותו קול שופר

שתקעו במדבר בכדי ללכת אחר ה' ולא לטעות בעבודה זרה, שגם בזה נתעלה המקום ב"ה.

הטור ממשיך:

לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה, ובכל החודש, כדי להזהיר את ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

וצריך ביאור, מדוע צריך הטור שתי טעמים, שתי פסוקים, 'עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר', ו'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו'. למה לא די במקור הראשון שהביא, מהשופר שתקעו ישראל במדבר, שצריך להביא גם את הכתוב 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו'?

הב"ח (שם) מסביר, כי מצד הלימוד הראשון היה די לתקוע בראש חודש אלול בלבד, זכר לתקיעה שתקעו במדבר ביום זה שעל ידה נתעלה הקב"ה, אך עדיין לא היינו יודעים מדוע תוקעים כל החודש, על כך הוסיף הטור שזה כדי לעורר את ישראל לתשובה ככתוב אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

אך הבית יוסף (שם) מתרץ שני תירוצים אחרים.

ראשית כל, מהתקיעה במדבר אין הוכחה שצריך דוקא לתקוע בשופר, כי יתכן שאף שאז אכן תקעו בשופר ובאמצעותו נמנעו ישראל מלחטוא, אין זה מפני שהשופר מיוחד לכך, אלא אם היו מעבירים אז כרוז במחנה היה גם כן מועיל שלא יטעו אחר עבודה זרה, לכן הביא את הפסוק אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, שמזה רואים שקול השופר הוא הגורם להחריד את האדם מפחד ה' והדר גאונו.

שנית, מתקיעת השופר במדבר אפשר ללמוד רק שהשופר מועיל להציל ולמנוע מלחטוא בעתיד, אבל עדיין צריך ללמוד שעל ידי קול השופר יכול אדם להתעורר לשוב בתשובה גם על מה שחטא בעבר, על כך מביא את הפסוק אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

כך מתרץ הבית יוסף.

ונראה כי לכן לא הסכים הב"י לתירוצו של הב"ח, כי לדעתו, מאחר שכל מה שנתעלה הקב"ה ביום זה, וכל מה שימים אלו נהיו ימי רצון והתקרבות, היה על ידי התקיעה שתקעו אז מחמת יראת שמים לשם גדר והרחקה מן העבירה, הנה זה לבד טעם מספיק לתקוע בכל חודש אלול, כי זה הדרך כיצד לעורר את רצון הבורא ב"ה, שיתרצה ויתקרב אלינו בימים אלו, על ידי שנתחזק ביראת שמים, ונקבע לעצמינו גדרים וסייגים, כל אחד לפי מה שהוא, שלא לעבור חלילה על מצוות ה'. לכן תירץ הב"י תירוצים אחרים מדוע הביא הטור גם את הפסוק אם יתקע שופר בעיר ועם לא

יחדו, ללמוד מזה שדוקא תקיעת שופר מיוחדת לעורר הלבבות, ולא שום דבר אחר, או ללמוד מזה שהשופר מעורר גם לתשובה על העבר.

בכל אופן עולה מדברי חז"ל, שמה שארבעים יום אלו הם ימי רצון ורחמים וימי תשובה, שורשו ויסודו מאותן ארבעים יום שבהם עלה משה למרום לקבל את הלוחות האחרונות. השאלה היא רק היכן המקור שבימים אלו צריך לתקוע בשופר, אבל עצם הענין שהם ימי רצון, לקוח מעליית משה למרום בארבעים יום אלו.

כך כותב גם החיי אדם (ח"ב כלל קלח) עם הוספה מדברי חז"ל, שכבר אז, בעת עלייתו של משה, עסקו ישראל בימים אלו בתשובה ותיקון המעשים:

אף שהתשובה טובה בכל עת, מ"מ חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר, שמקובלת תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת נבחרנו לעם, שכשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות ב"ז בתמוז, ואחר זה עלה משה בהר והתפלל ואמר לו הקב"ה (שמות לד, א) פסל לך ונתרצה ליתן לו לוחות שניות, אז עלה בר"ח אלול ונשתהה שם עד יום כיפורים שהיה גמר כפרה, ואיתא בתנא דבי אליהו (אליהו זוטא פרק ד) שישראל היו נוהגים כל אותם הימים צום ותענית, ויום אחרון שבכולם, דהיינו בעשרה בתשרי, גזרו תענית, ולנו בתעניתם, לפיכך נקבע אותו יום, היינו יום הכיפורים, לכפרה לעולם, ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון.

לוחות שניות

העקידה (שער צז) מבאר ענין חודש אלול, שכמו שבבריאה הגשמית, לאחר שבמשך החורף נחלשים הכוחות הטבעיים הגשמיים, מגיעים ימי האביב, שבהם הבריאה כולה פורחת ומלבלבת וחוזרת לאיתנה, ובתוכה גם כוחות הטבע של האדם מתחזקים ומתעצמים ביותר, כך גם ברוחניות הוכן והוסדר זמן מסויים המיועד לחזק את הנפש וכוחותיה הרוחניים.

זמן זה נקבע במיוחד בסוף ימי הקיץ, אחרי שבמשך חודשי הקיץ הכוחות הגשמיים, כוחות התאוה ודומיהן, הולכים ומתעצמים, ובעקבות כך כוחות הנפש נחלשים יותר ויותר, או אז צריכה הנשמה כנגד זה חודש אביב, לגדל ולחזק את כוחותיה הרוחניים, להשיבם למעלתם.

זה הוא ענינו של חודש אלול, לחזק את הכוחות הרוחניים, שישובו לאיתנם.